

УДК 811.111'373.22

Г. В. Ткаченко

ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ХРЕМАТОНІМІВ В ІV КОЛІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ХРЕМАТОНІМНОГО ФРЕЙМУ

В статті розглядаються особливості репрезентації хремотонімів в картині світу англomовної спільноти, які було встановлено за результатами проведення вільного асоціативного ономастичного експерименту. Увагу приділено опису ІV кола індивідуального хремотонімного фрейму.

Ключові слова: хремотонім, фрейм, скрипт, ІV коло індивідуального хремотонімного фрейму.

Наступна стаття присвячена вивченню головних компонентів індивідуального хремотонімного фрейму, що репрезентують англійські хремотоніми в картині світу носія англійської мови.

Мета статті полягає в з'ясуванні когнітивної природи хремотонімів ІV кола індивідуального хремотонімного фрейму та особливостей їх існування у ментальному лексиконі носіїв англійської мови. Об'єктом нашого дослідження є хремотоніми, що становлять собою певний компонент картини світу.

Орієнтація сучасної ономастики на виділення та дослідження механізмів репрезентації знань [1; 3], а також міждисциплінарний характер лінгвістичних студій [2 : 119] визначають актуальність порушеної проблеми.

Четверте коло індивідуального хремотонімного фрейму охоплює ті хремотоніми, про які людина щойно чула. Вони складають пасивний пласт ментального лексикону, є його периферією. Хремотоніми цього кола не мають значного поширення, вони відомі лише окремій частині мовної спільноти. Цікавим є й інший факт: власні назви предметів окресленого гатунку можуть бути відомі багатьом, але не беруть участі у комунікативному висловлюванні так часто, як пропріативи першого, другого та третього кіл. До четвертого кола індивідуального хремотонімного фрейму відносимо асоціації, які не відображають емоції та хвилювання респондентів, нема й спогадів (тобто

людина особисто не зустрічалася з цим предметом, не мала до нього відношення, просто десь почула про нього), якщо спогади присутні — то стимул відносимо до особового, індивідуального, притаманного першому колу. У четвертому і у наступному п'ятому колі зафіксована велика кількість реакцій, що залишаються не зрозумілими для дослідника, але на думку реципієнта є безпосередньо пов'язаними із стимулом. Такі асоціації зазвичай вважають помилковими, але ми трактуємо їх як індивідуальні прояви власного суб'єктивного досвіду респондентів.

За даними нашого асоціативного експерименту у четвертому колі індивідуального хремотонімного фрейму виокремлюємо зони дії таких скриптів: узуальний — 76 %, сакрально-узуальний — 18 % та віртуально-узуальний — 6 %. Реакцій, які ідентифікують віртуальний, сакральний та віртуально-сакральний скрипти, отримано не було.

Хремотоніми, які репрезентують узуальний скрипт, складають найбільший відсоток у цьому колі. Всі пропріативи даної групи сприймаються як власні назви предметів, що реально існують, історичних, тих, які існували у минулому.

Avocet 34/95/17/51/5 — СГАОП «залізниця» складає 52 % і репрезентується такими реакціями: *locomotive, electric locomotive, nickname for locomotive, railway station*. ОЛ *locomotive* використана 17 разів. Однак у даному випадку можемо простежити і другорядний семантичний гештальт «рідкісний птах», що складає 12 % і, на який неможливо не звернути уваги (*bird, rare bird, Avocet is a rare English bird, Royal Society for the Protection of Birds*). *Avocet* — це британський рідкісний птах, який потребує захисту та турботи. З цією групою асоціацій пов'язана інша група (*Margaret Thatcher, Prime Minister, ex-PM*), яка інформує про те, що Маргарет Тетчер, колишній прем'єр-міністр Британії, дала назву цьому потягу на честь рідкісного у Великій Британії птаха. Наявні онімні асоціати пов'язують стимул із реаліями повсякденного життя, змальовують маршрут та надають енциклопедичну інформацію щодо залізничної справи: *King's Cross, Channel Tunnel, High Speed Trains, Sleepers*.

Diamond Skull 46/104/2/5/3/ СГАОП «дорогоцінний череп» складає 49 %. Стимул відносимо до 4 кола узуального скрипту, адже цей шедевр мистецтва є реальним предметом довколишнього світу, але не відбився у пам'яті індивідів настільки, щоб бути віднесеним до 1, 2

чи навіть 3 кіл. Респонденти не досить чітко сформувавши уявлення про хрематонім. Багато асоціативних реакцій вказують на належність цього предмету до об'єктів археологічних знахідок: *skeleton, thing, culture, glass, history, refinement, archeology*; але інша група реакцій відносить хрематонім до сфери прикрас, адже сам череп не є історичною знахідкою, а становить собою штучно зроблений предмет, який було інкрустовано діамантами: *diamonds, expensive, jewelry, includes pink diamond*.

У стимулі **Little John** 31/97/13/49/3 превалюють асоціації, пов'язані з асоціативним гешталтом «ноттінгемський дзвін» і складають 76 %. Кожна асоціація у даній тематичній групі плідно пов'язана одна з іншою і створює начебто ланцюг із онімних реакцій: *bell — dome — Nottingham Council House — in the Market Square — the City — London — England*, який можна розшифрувати як: дзвін, що знаходиться у куполі Ноттінгемської Ради в Сіті, а Сіті, у свою чергу, — частина Лондона, який є одним із міст в Англії. На узуальний характер вказують такі реакції-дескрипції: *high dome, iconic symbol, clock mechanism*.

One Penny Stamp 40/99/10/25/1 — семантичний гешталт «історія британської філателії» складає 56 % і репрезентує узуальний скрипт у четвертому колі індивідуального хрематонімного фрейму. Історичні реалії відображаються за допомогою ОЛ, які фіксують стимул у зоні дії узуального скрипту: *post, letter, postage, stamp, first stamp, postage, England stamp from 1841*. Наявні онімні асоціати різних розрядів, які фіксують стимул як представник узуального скрипту і надають про нього додаткову інформацію: *England, printed on Jacob Perkins' press, World War*, що можливо ідентифікувати як «англійська марка часів Світової Війни, надрукована за допомогою механізму Якоба Перкінса».

Patiala Necklace 38/102/5/10/1 — СГАОП «дорогоцінна прикраса» містить 45 % і вказує на знання про існування всесвітньовідомого дорогоцінного кольє. ОЛ відображають наявність енциклопедичних знань про дорогоцінність (*expensive jewelry, jewelry, gift, light yellow octahedral crystal*), а онімні асоціати розповідають про історію його існування: *India, the De Beers, Maharaja of Patiala, Cartier*.

Наступний стимул плідно пов'язаний із попереднім, оскільки діамант **The De Beers Diamond** 32/104/6/13/2 є компонентом намиста Патіала. СГАОП «незвичайний діамант» складає 45 % і відносить хрематонім до зони дії узуального скрипту: *world's diamond supply*,

centerpiece for a ceremonial necklace, diamond, light yellow crystal. Реакція *unique (5)* скерована на розпізнавання стимулу як назви незвичайного, унікального, але реально такого, що існує. Серед ОЛ превалюють реакції, пов'язані із всесвітнім діамантовим запасом, діамантовими штольнями, які знаходяться у Південній Африці, та місцем виявлення відомих діамантів: *South Africa, world's diamond supply, De Beers Mine, mines.* Наявні реакції-ідентифікації, що свідчить про володіння знаннями щодо характеристики діамантів: *light yellow crystal, partially cut, seventh largest faced diamond in the world.*

The Eaton Diamond Shirt 31/98/4/4/2 репрезентується семантичним гешталтом «унікальний одяг» і охоплює 67 % серед усіх реакцій. Стимул відносимо до зони дії узуального скрипту 4 кола індивідуального хремотонімного фрейму за відсутністю індивідуальних реакцій, скерованих на розпізнавання хремотоніма як близького до Я-особистості. Майже всі асоціації репрезентують загальний характер (*money, shop, the most expensive, to wear, encrusted by diamonds*). Найчастотнішими реакціями стали *expensive, money, unique, creative*, що свідчить про сприйняття даного стимулу не як предмета одягу, а як дорогоцінного експоната, який подорожує світом (*touring the world*). Наявні асоціати, що характеризують предмет як звичайну сорочку: *shirt, clothing, made of the finest Egyptian cotton yarn, to wear.*

The Excelsior Diamond 24/103/5/27/1 містить СГАОП «британська унікальна коштовність» і складає 57 %. Присутність реакцій тематичної групи «дорогоцінне каміння» можемо підтвердити такими асоціаціями: *expensive, jewelry, crystal stone block.* Майже всі асоціації надають загальні відомості і не скеровані на розпізнавання особистого. Беручи до уваги цей факт, ми не відносимо цей стимул ні до 1, ні до 2 а ні до 3 кіл. Діамант Ексельсіор є одним із найвідоміших діамантів, дані нашого експерименту підтверджують часткову наявність енциклопедичної інформації про цей стимул: *the most bright, finding, cut into 10 stones.* Наявні реакції-ідентифікації, що свідчить про зацікавленість деяких респондентів діамантовою тематикою: *strong, jewelry, blue-white tint, crystal stone block.* За допомогою реакцій — *found by a loading truck worker, exhibit, saved in London bank* — можливо уявити історію виявлення цього дорогоцінного каміння і подальшу його долю.

The Incomparable Diamond 32/106/7/18/4 репрезентується СГАОП «найвеличнійший у світі» і охоплює 55 %. Про розпізнавання стиму-

лу стає зрозумілим завдяки такій групі асоціацій, які характеризують предмет як реальний, існуючий, але не зовсім звичайний, унікальний: *incomparable, unique, the best expensive, one of the largest in the world, millions, emperor*.

The Old Pretender Doll 34/102/8/22/3 найчастотніші асоціації конструюють семантичний гештальт «королівська іграшка» і складають 54 %. В даному випадку наявна окрема група реакцій-пояснень, щодо періоду створення ляльки, умов існування та належності якійсь особі, що робить хрематонім притаманним узуальному скриптові. Базовими асоціаціями тут є онімні реакції: *king's doll, James Stuart, gift to a king, belonged to the court of King James II, James II, king, Stuart*. Несподіваною відповіддю стала реакція *George Bush*, яку трактуємо як ототожнення ляльки-прикидальника із колишнім президентом Сполучених Штатів Америки.

The Premier Rose Diamond 39/102/7/13/5 СГАОП «незвичайне дорогоцінне каміння» містить 52 % і відносить стимул до зони дії узуального скрипту. Підтвердити таку думку можемо такою групою асоціацій: *expensive, exciting, unusual diamond, diamond birth, remarkable diamond, unusually exciting diamond*. Онімні асоціати надають окремі відомості про існування каміння: *Premier, Premier Mine, R. Mouaward, Prince of Monaco, South Africa*.

Стимул **The Tazza Malachite** 24/99/5/24/3 відображається двома семантичними гештальтами «кам'яна брила» та «видатний експонат», які тісно пов'язані один з одним і утворюють 74 %. Згадуване малахітове каміння є історичним камінням, яке стало відомим завдяки своїй дислокації — у бібліотеці Лінда Холл і репрезентується також онімними асоціатами: *disposition, green stone, malachite block, Kansas City, in display at the Lind Hall Library, Missouri*.

The Tiffany Yellow Diamond 29/101/8/29/0 семантичний гештальт «незвичайне дорогоцінне каміння» становить 44 % від усіх отриманих реакцій нашого експерименту. На реалізацію узуального скрипту вказують асоціації, які охоплюють вказівки на сприйняття хрематоніма як незвичайної реалії англомовного світу: *famous, well-known, expensive, brilliant, unusual, glamour*. Деякі онімні асоціати скеровані на відтворення наявних енциклопедичних даних: *Audrey Hepburn, exhibited in Tiffany shop window, New-York, Paris*. Присутність топонімних реакцій наштовхує нас на думку, що експонат подорожує світом.

Репрезентативи сакральнo-узуального типу скрипту є реальні хре-матоніми, які ототожнюють із священною владою, з вищим гатун-ком. Творчий компонент переносить хре-матонім сакрального типу у зону дії двох типів: власне сакрального і віртуального. Тут наявні хре-матоніми, про які людина шойно дізналася.

The Alfred Jewel Ring 48/105/9/17/2 СГАОП «антична королівська прикраса» сягає 44 % і репрезентується як представник двох скриптів: узуального — як історична річ (*king, ring, ancient*) та сакрального — як символ королівської влади, яку дав Бог (*myth, royal, sacred object*). Наявні онімні асоціати дозволяють простежити історію існування, період виникнення та сьогodнішнє місцезнаходження каблучки: *Alfred the Great, King Alfred, Ashmolean Museum, Oxford*.

Стимул **Queen Mary's Girls of GB and Ireland Tiara** 55/105/6/10/0 репрезентує СГАОП «імперський подарунок» і становить 32 %. Хре-матонім ідентифікується респондентами нашого експерименту як пропріатив мішаного типу і належить до сакральнo-узуальної зони дії скрипту. Сакральний характер реалізується тематичною групою «свя-щенна влада» (*power, relic, royal*), узуальний характер — «подарунок принцеси» (*princess tiara, was given to a granddaughter — future queen of the United Kingdom, wedding present*). Найчастотніші топонімні асоціати надають додаткову інформацію і вказують на місцезнаходження речі: *Britain, England, the United Kingdom*.

Regent Diamond 41/103/5/13/0 містить СГАОП «королівський сим-вол влади» і сягає 30 %. Пошуковий стимул зафіксовано у сакральнo-узуальному скрипті: сакральна риса відображається ставлення деяких респондентів до цього діаманту як до священної речі, регалії монар-хії — *relict, symbol of power, Lord, regal*; узуальну рису ідентифікують такі реакції *government, prince, well-known, in Elizabeth's crown*.

Мішаний скрипт цього типу поєднує хре-матоніми з реального життя та з творчого надбання людини. Такими прикладами можуть бути історичні або реальні пропріативи, які було використано у твор-чій діяльності.

Talisman of the Throne Ruby 35/105/9/12/4 пошуковий стимул ре-презентує два семантичних гешталти «королівський рубін» — 43 % і «художній твір» — 15 %. Наявність мішаних асоціацій робить хре-матонім притаманним двом скриптам: узуальний характер реалізу-ють асоціації, які відображають історичний аспект існування рубіну

(*in collection, red, throne, king, relict, crown*), віртуальний характер репрезентовано асоціаціями, скерованими на розпізнавання стимулу, використаному у художній творчості (*destine, fantasy, novel, «Reign of Shadows», trilogy*).

Подальшим напрямом нашої розвідки ми визначаємо аналіз особливостей існування хремотонімів в інших колах індивідуального хремотонімного фрейму у межах фреймової ономастики.

Література

1. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика: Навчальний посібник / О. Ю. Карпенко. — Одеса: Фенікс, 2010. — 158 с.
2. Левицький А. Е. Перспективні напрями зіставних досліджень у межах когнітивно-дискурсивної парадигми // Мовні і концептуальні картини світу. — К.: ВПЦ «Київський ун-т», 2007. — Вип. 23. Ч. 2. — С. 119–127.
3. Неклесова В. Ю. Когнітивна природа власних назв на позначення часу: дис. ... канд. філ. наук: 10.02.15 — загальне мовознавство / В. Ю. Неклесова. — Одеса, 2010. — 230 с.

Ткаченко А. В.

ОСОБЕННОСТИ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ХРЕМАТОНИМОВ IV КРУГА ИНДИВИДУАЛЬНОГО ХРЕМАТОНИМНОГО ФРЕЙМА

В статье рассматриваются особенности репрезентации хремотонимов в англоязычной картине мира, которые были выявлены в результате проведения свободного ассоциативного ономастического эксперимента. Внимание уделено описанию IV круга индивидуального хремотонимного фрейма.

Ключевые слова: хремотоним, фрейм, скрипт, IV круг индивидуального хремотонимного фрейма.

Tkachenko A. V.

PECULIARITIES OF PROPER NAME REPRESENTATION OF THE FOURTH CIRCLE OF THE INDIVIDUAL CHREMATONYMIC FRAME

The article deals with analysis of the peculiarities of proper name representation in the English world picture, which was established according to the results of the free associative onomastic experiment. Attention is paid to the description of the fourth circle of the individual chrematonymic frame.

Key words: *chrematonym, frame, script, the fourth circle of the individual chrematonymic frame.*